

BOEKBESPREKING.

G. RAPPÉ

Backeljau, Th., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België.- Studiedocumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, nr. 29 : 1-106.

Onlangs verscheen in de reeks "Studiedocumenten" van het K.B.I.N. onder het nummer 29 de "Lijst van de recente mariene mollusken van België". Deze publicatie is om twee redenen van belang voor de Strandwerkgroep. Ten eerste gaat het om een eerste studiedocument betreffende een marien onderwerp. Het mag geen toeval heten dat de mollusken deze eer genieten. De "schelpen" van weleer zijn weliswaar gepromoveerd tot "mollusken", maar ze zijn het mariene troetelkind gebleven. Dat mariene groepen op zich echter lang niet de aandacht krijgen die ze verdienen, bewijst wel het feit dat het 28 studiedocumenten heeft geduurd eer één van hen aan bod kwam, o.a. na meerdere nummers over landmollusken.

De tweede reden is het feit dat de Strandwerkgroep een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van deze soortenlijst onder de vorm van de vele gepubliceerde waarnemingen in De Strandvlo en een aantal persoonlijke mededelingen. In de literatuurlijst wordt naar een tiental artikels uit De Strandvlo verwezen en in het dankwoord wordt meer speciaal onze oud-voorzitter René Vanwallegghem vermeld. Dit vormt een eerste erkenning vanuit professionele hoek van het mooie werk dat de (leden van de) Strandwerkgroep sinds enige jaren verricht(en).

Een publicatie als deze wordt, door mij in elk geval, altijd met blijdschap begroet. Een duidelijk overzicht van welke mariene mollusken tot onze "inlandse" fauna moeten gerekend worden was immers onbestaande, een zaak die, de kwarteeuw oude belofte van Adam (1960) indachtig, des te verrassender is. De vele populaire boekjes en gidsen maken zelden of nooit het onderscheid tussen autochtone, allochtone en fossiele soorten. Blijkbaar was er de recente promotiecampagne rond het label

"Dit is Belgisch" nodig, om de aanzet te geven.

Bij het doorlezen van het document moet ik toch enkele losse kritische kanttekeningen maken, die ik hieronder de revue laat passeren :

1. Het bestudeerde faunagebied, zoals geschetst in figuur 1, komt niet overeen met de Belgische territoriale wateren, noch met het deel van het Continentaal Plat dat aan België is toegewezen. Dit is erg verwarrend. Men kan natuurlijk stellen dat de soorten die in de randgebieden leven 'waarschijnlijk' of, zwakker, 'mogelijks' ook in de Belgische wateren leven. Het voorkomen van een soort dient m.i. echter eerst bevestigd te worden door een vondst of een betrouwbaar (wat is dat ?) literatuurgegeven. Een Fransvlaming is toch geen Belg ?
2. Onze menselijke kennis van iets is altijd maar een deel van de werkelijkheid en dus onvolledig. Dit betekent niet dat we ons daardoor moeten laten ontmoedigen. We kunnen én moeten streven naar volledigheid, opdat het resultaat van ons werk "zo weinig mogelijk onvolledig" zou zijn. In die zin is volledigheid van de menselijke kennis al onvolledig genoeg. Hierin verschilt mijn mening grondig met die van de auteur, waar hij stelt (p. 7) "...geen absolute volledigheid (te) hebben nagestreefd, ...(met betrekking)...tot de geraadpleegde literatuur." Hij zou o.a. wel "enkele licentiaatsstudies uitgevoerd aan de Rijksuniversiteit Gent" hebben geraadpleegd. In de literatuurlijst vind ik er slechts één (Kerckhof, 1980). In dit verband kan ik, voor de vuist weg, nog vernoemen : Vanosmael (1977), Govaere (1978), Rappé (1978), Van Steen (1978),
3. De lijst bevat 136 als Belg erkende soorten en 144 soorten met een vraagteken : soorten die alleen gekend zijn van dood materiaal of uit (onbetrouwbare ?) literatuur. Dit lijkt me een wanverhouding. Zijn onze mariene mollusken dan zo slecht gekend ? Wellicht werden al te gemakkelijk soorten van (sub)fossiele herkomst in de vraagteken-categorie opgenomen. Deze horen in een lijst van recente soorten niet thuis. Ook had ik bij de 136 erkende soorten graag een opsplitsing gezien in werkelijk autochtone soorten en adven-

tieve soorten. Van enkele keverslakken b.v. zijn slechts exemplaren gekend van de spuikom te Oostende, onvrijwillig ingevoerd vanuit Bretagne. Deze worden in de lijst echter op gelijke voet behandeld als b.v. kokkel of mossel. In die zin werkt de soortenlijst van Nederland (Janssen, 1975) vlotter.

4. De eigenlijke soortenlijst (met inleiding) wordt gevolgd door **233** "opmerkingen", vooral van taxonomische en nomenclatorische aard. Hier mis ik informatie omtrent de redenen van opnemen van een soort als Belgisch (welke literatuur b.v.), zoals door Van Goethem (1984) meer werd toegepast in de lijst van niet-mariene mollusken.
5. Enkele specifieke opmerkingen nu :
 - a. *Hydrobia ventrosa* (Montagu) is van enkele lokaliteiten aan de oostkust gekend.
 - b. *Caecum glabrum* (Montagu) wordt door Rappé (1978) vermeld van de Kwinte Bank. Dit werd later bevestigd door Vanosmael et al. (1982). Het vraagteken dient dus te vervallen.
 - c. *Aeolidia papillosa* (L.) werd reeds door Daro (1969) gevonden te Knokke. Op andere golfbrekers, eveneens te Knokke, werd de soort er in de zeventiger jaren herhaaldelijk waargenomen door leden van de Strandwerkgroep van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie. Ze werd er ook herhaaldelijk verzameld door personeel van het natuurreserveaat het Zwin ten behoeve van de zeeaquaria daar. Vraagteken weg.
 - d. Bij de *Opisthobranchia* mis ik verder de vertegenwoordigers van de interstitiële fauna. Persoonlijk ken ik *Pseudovermis* sp. van de Vlaamse Banken. Andere ernstige kandidaten uit de genera *Philineglossa* Hertling, *Microhedyella* Hertling en *Hedylopsis* Thiele hadden minstens kunnen vermeld worden met een "?", te meer daar ze uit gelijkwaardig substraat gekend zijn iets verder uit de kust (Van Damme & Heip, 1977).
 - e. Van *Lepton nitidum* Turton bevindt zich materiaal in de K.B.I.N.-collectie, volgens opmerking 161. Waarom dan toch een "?" ?
 - f. Men kan zich wel kritisch uitlaten over de systematiek

van het genus *Ensis* Schumacher, maar als men een bepaalde opvatting volgt, moeten wel consequent de juiste taxa aangeduid worden, ongeacht de rang of systematische waarde die men in gedachten aan de voorgestelde taxa toekent. Gesteund op dezelfde opvatting als in de lijst gehanteerd wordt, zijn m.i. de volgende "soorten" inheems : *Ensis minor* (Chenu), *Ensis phaxoides* Van Urk en *Ensis arcuatus* (Jeffreys). De vraagtekens mogen verschuiven naar *Ensis siliqua* (L.) en *Ensis ensis* (L.).

- g. *Barnea parva* (Pennant) werd reeds, als adventief, gemeld door de Malzine (1867). De soort werd in de zeventiger jaren van onze eeuw bevestigd uit aangespoelde turfbrokken van de monding van het Zwin (mond. meded. L. Van Rillaer, Knokke-Heist).

Het geheel geeft enigszins de indruk erg snel te zijn samengesteld. Bepaalde kansen zijn duidelijk onbenut gelaten, niet alleen wat literatuur betreft. Een iets bredere enquête, ook onder de leden van de Strandwerkgroep, was wenselijk geweest. De lijst blijft hoe dan ook een basisdocument, een aanzet die moet stimuleren tot het invullen van de gaten in de kennis. Dat op zich is al een verdienste. Misschien komt er dan toch nog een tweede deel van Adam ?

Literatuur.

- Adam, W., 1960. Mollusques. I. Mollusques terrestres et dulcicoles.- Patr. Inst. r. Sci. nat. Belg., Faune de Belgique : 1-402, 163 figs., 16 pls, 4 pls col.
- Daro, M.-H., 1969. Etude écologique d'un brise-lames de la côte belge. I. Description et zonation des organismes.- Annls Soc. r. zool. Belg., 99 (3-4) : 111-152.
- de Malzine, F., 1867. Essai sur la faune malacologique de Belgique, ou catalogue des mollusques qui se trouvent dans ce pays.- Librairie Ancienne de G.-A. van Trigt, Bruxelles, 99 pp., 3 pls.
- Govaere, J.C.R., 1978. Numerieke analyse van het makrobenthos in de Southern Bight. Deel I en II.- Doctoraatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent, 220 pp. (onuitgegeven).

- Janssen, A.W., 1975. Systematische lijst van Nederlandse recente en fossiele mollusken.- Meded. Werkgr. Tert. Kwart. Geol., 12 (4) : 115-170.
- Kerckhof, F., 1980. Studie van het macrobenthos ter hoogte van de Belgische kust.- Licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent, 76 pp., 28 fig., 10 tab. (onuitgegeven).
- Rappé, G., 1978. Studie van het macrobenthos van de zandbanken Kwinte Bank en Buiten Ratel.- Licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent, 72 pp., 15 fig., 19 tab. (onuitgegeven).
- Van Damme, D. & C. Heip, 1977. Het meiobenthos in de zuidelijke Noordzee.- In : Nihoul, J.C.J. & L. De Coninck (Uitgevers). Project Zee, Inventaris van de fauna en flora, eindverslag 7, 1-113.
- Van Goethem, J., 1984. Lijst van de recente niet-mariene mollusken van België.- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Studiedocumenten 16 : 1-35.
- Vanosmael, C., 1977. Studie van het macrobenthos ter hoogte van de monding van de Westerschelde en de Belgische kust.- Licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent, 70 pp. (onuitgegeven).
- Vanosmael, C, K.A. Willems, D. Claeys, M. Vincx & C. Heip, 1982. Macrobenthos of a sublittoral sandbank in the Southern Bight of the North Sea.- J. mar. biol. Ass. U.K., 62 : 521-534.
- Van Steen, E., 1978. Het macrobenthos van een overwinteringsgebied van Melanitta nigra (Linné, 1753) vóór de Belgische kust.- Licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent, (onuitgegeven).

Kapelstraat, 3
9890 Ursel